אין זמן משבר הורמוז: הזדמנויות אסטרטגיות שאסור להחמיץ

written by ד"ר אל"מ במיל' חנן שי | 16.03.2026

תפקידה של המדינאות במלחמה הוא לנצל את ההצלחות הצבאיות כדי להשיג הישגים אסטרטגיים מדיניים, כלכליים ואזוריים. חלון ההזדמנויות שנוצר כעת במזרח התיכון שייך בדיוק לרמה זו.

אין כמעט ספק כי קטר מילאה תפקיד חשוב במערכת שאפשרה את מתקפת ה־7 באוקטובר באמצעות חמאס. המימון, החסות המדינית והקשרים עם הנהגת הארגון אינם סוד. אך המציאות האזורית השתנתה מן היסוד. במהלך המערכה האזורית הותקפה קטר עצמה בידי איראן. בכך פגעה טהרן לא רק באמירות קטנה במפרץ, אלא בצומת פיננסי, אנרגטי ודיפלומטי מרכזי של המערכת הכלכלית הבינלאומית.

הנשק הכלכלי של קטר

קטר היא אחת מיצואניות ה-LNG הגדולות בעולם. עושרה נשען על השדה הצפוני מאגר הגז הגדול בעולם מסוגו ותוכנית ההרחבה שלה נועדה להגדיל את תפוקת הייצוא בשנים הקרובות באופן משמעותי. אך יש לה נקודת תורפה אסטרטגית אחת: עיקר הייצוא הזה נשען על נתיב ימי דרך מצר הורמוז.

כל עוד ייצוא הגז שלה תלוי במצר הורמוז, איראן מחזיקה בידיה מנוף לחץ אסטרטגי על כלכלת האמירות. ויש להניח כי איראן מובסת ומושפלת תנסה לפגוע דווקא בשכנותיה שאותן תאשים, כדרכם של משטרים מסוג זה, בבגידה ובשיתוף פעולה עם המחנה שהביס אותה. דווקא משום כך הסיכון עשוי אף לגדול לאחר תבוסה: משטר מובס נוטה לחפש אשמים בסביבתו הקרובה ולעיתים גם לפגוע בהם. מבחינה זו, צינור גז שאיננו תלוי במצר הורמוז איננו רק הזדמנות כלכלית לקטר, אלא גם ביטוח אסטרטגי מפני איראן פצועה ומסוכנת.

אינטרסים משלימים

לישראל אין צורך בגז הקטרי. מאגרי הגז שהתגלו בים התיכון כבר הפכו אותה לשחקנית אנרגיה אזורית. לכן מבחינת ישראל מדובר בתוספת רווח. מבחינת קטר מדובר בדרך למנוע אובדן רווח עצום. זהו בדיוק סוג המהלכים שמנהיגות הפועלת ברמת הביטחון הלאומי צריכה לדעת לזהות: לא מהלך של נדיבות, אלא מפגש אינטרסים שבו כל צד מפחית את סיכוניו ומגדיל את רווחיו.

צינור גז למערב

פתרון אפשרי הוא יצירת נתיב אנרגיה חדש למערב דרך המזרח התיכון והים התיכון צינור גז מקטר לישראל. שני נתיבים מרכזיים אפשריים:

הקו הירוק קטר ערב הסעודית ירדן ישראל

- אורך משוער: כ-1,700 2,000 ק"מ
- עלות משוערת: כ-5 8 מיליארד דולר.
- זמן הקמה: שנתיים שלוש
- יתרונו הגדול הוא בחיזוק ירדן מרכיב מרכזי ביציבות האזורית.

הנתיב הקצר קטר צפון סעודיה אילת אשקלון

- אורך משוער: כ-1,100 1,300 ק"מ
- עלות משוערת: כ-3 5 מיליארד דולר.
- זמן הקמה: שנתיים שנתיים וחצי
- זהו כנראה הנתיב היעיל ביותר כלכלית והמהיר ביותר למימוש, והוא יכול להתחבר במהירות יחסית לתשתיות הקיימות בין אילת לאשקלון.

ה"ונהפוך הוא" של המלחמה

סמוך מאוד ל־7 באוקטובר הציגה איראן את מתקפת חמאס גם כמהלך שסיכל את פרויקט המסדרון הכלכלי בין הודו, המזרח התיכון ואירופה – IMEC שהיה מעניק לסונה את ההגמוניה האזורית. מבחינת טהרן היה זה אחד הישגי המהלך. אך ייתכן כי דווקא כאן מסתתר אחד ההיפוכים האסטרטגיים הגדולים של המלחמה.

אם בעקבות המערכה יואץ דווקא הקמתו של המסדרון הזה, יהפוך מה שנועד להיות הישג איראני להפיכתה להגמון, לתבוסה אסטרטגית. במקום לבלום את התגבשותו של מרחב כלכלי חדש בין הודו, מדינות המפרץ, ישראל ואירופה, המלחמה עשויה דווקא להאיץ אותו.

המשמעות רחבה בהרבה משאלת הצינור עצמו. מסדרון כזה יוצר רצף כלכלי חדש בין הודו, מדינות המפרץ, ישראל ואירופה רצף המחזק את העולם הסוני המתון ואת שיתוף הפעולה עם המערב. אם יתממש, משמעותו האסטרטגית עמוקה: לא רק שהשיעה האיראנית לא תהפוך להגמון אזורי המרחב הכלכלי חדש עשוי להיווצר במידה רבה בלעדיה, ואם המשטר באיראן לא יתחלף ייתכן אף בלעדיה לחלוטין. **במציאות זו, ישראל כשותפה להשמדת יכולותיה הצבאיות של איראן היא יותר משומרת סף, היא המגן הצבאי האזורי לכל מי שרק ירצה בכך.**

הסימביוזה האסטרטגית: ביטחון תמורת מעגן אזורי

המשוואה האסטרטגית החדשה פשוטה אך מכרעת: ישראל היא המגן הצבאי של מדינות המפרץ

ושל נתיבי האנרגיה החדשים, ואילו צינור גז ומסדרון הרכבת ההודי הם המנגנונים שמגינים על מעמדה האזורי של ישראל. כל עוד ישראל מספקת את ההרתעה מול איראן מדינות המפרץ יכולות להרשות לעצמן להשתלב בפרויקטים אזוריים שאינם תואמים את רצונה של טהרן. במקביל, עצם קיומם של פרויקטי תשתית משותפים מעגן את ישראל כציר מרכזי במרחב הכלכלי החדש, ומבטיח שהמערכת האזורית תישען עליה גם ביום שאחרי המלחמה.

מדוע אין זמן

הכותרת מחייבת הסבר, וההסבר פשוט: הדחיפות איננה טכנית אלא אסטרטגית.

- **ראשית, אנקרה:** טורקיה רואה בעצמה את הגשר הטבעי לאנרגיה בין אסיה לאירופה, והיא תנסה לבלום כל מסדרון אזורי העוקף אותה. מסדרון שיעבור דרך קטר, סעודיה, ירדן וישראל יעקוף אותה לחלוטין ויחליש את מעמדה האזורי.
- **שנית, היתרון האמריקני:** דווקא עכשיו נהנית ישראל מיתרון שעשוי להיות זמני: ברית צבאית פעילה עם ארצות הברית במסגרת המערכה נגד איראן. קרבה כזו יוצרת יכולת השפעה מדינית יוצאת דופן, אך היא עלולה להצטמצם לאחר שהמלחמה תסתיים.
- **שלישית, אירופה:** אירופה היא הנפגעת המרכזית מכל שיבוש מתמשך בזרימת גז דרך המפרץ. היא כבר מפגרת בהכנותיה לחורף 2027 וכל אי-ודאות במפרץ פוגעת ישירות בבטן הרכה שלה.
- **רביעית, הודו:** השותפה האסטרטגית החשובה ביותר שישראל יכולה וצריכה לגייס למהלך כזה. ככל שהודו תושקע פוליטית וכלכלית במסדרון, כך יגדלו סיכוייו להתממש ויצטמצם מרחב החסימה של אנקרה.

שלושת האתגרים המרכזיים

כדי לממש את ההזדמנות הזאת יש להתגבר על שלושה אתגרים מדיניים מרכזיים.

- **קטר:** האמירות תצטרך להשתכנע כי נתיב יצוא חדש דרך המזרח התיכון עדיף מבחינה אסטרטגית על התלות הקיימת במצר הורמוז.
- **ערב הסעודית:** לריאד תפקיד מרכזי. היא יכולה להפוך לנקודת הפתיחה הדרומית של המסדרון באמצעות הקמת הטרמינל הדרומי של פרויקט האנרגיה והסחורות שיתחבר לקו שיגיע מקטר ויאפשר יצוא גז למזרח הרחוק.
- **טורקיה:** אנקרה תתנגד כמעט בוודאות, משום שהפרויקט עוקף את נתיבי האנרגיה והסחר שהיא מבקשת לשלוט בהם. במאבק מול טורקיה, ישראל תוכל להדגיש את עוצמתה הצבאית ואת הנתיב הרעוע ביטחונית שיעבור הצינור בנתיב הטורקי הקיים, ובכך לשכנע הן את קטר והן את המשקיעים הבינלאומיים להניח את כספם על פרויקט מוגן היטב. עבור המשקיעים, האוהבים ביזור סיכונים, הוספת נתיב אנרגיה דרומי לצד זה הטורקי הקיים מאסיה היא גורם תומך השקעה קריטי. חיבור למסלול האנרגיה

והסחורות הדרומי שיעבור באזורים בטוחים ומאובטחים לעילא ולעילא בחסות המגן הצבאי הישראלי הוא האינטרס הכלכלי העליון של מי שמחפש יציבות להשקעתו. יצירת עובדה כלכלית מוגמרת במהירות היא הדרך היעילה ביותר לנטרל התנגדות כזו.

מימון, ביטחון ומשמעת אזורית

מקור מימון אפשרי לפרויקט כזה עשוי להימצא דווקא בנכסים איראניים המוחזקים במערכות פיננסיות במפרץ ובקטר. כספים אלה יכולים לשמש מנוף כפול: מצד אחד מקור מימון ראשוני להקמת צינור הגז, ומצד אחר קלף לחץ מדיני. איראן תוכל לקבל את הכספים חזרה רק אם תימנע מפגיעה בפרויקט ובמדינות המשתתפות בו.

מעבר לכך, הפרויקט מקבע קוד התנהגות אזורי חדש: לכולם אינטרס עליון בשקט ביטחוני כדי להפיק רווחים ולוודא את הצלחת המיזם. במציאות זו, מפירי הסדר – בין אם אלו מדינות או ארגוני טרור – ינודו מהמערכת האזורית והכלכלית ולא ייעזרו שוב, כפי שחמאס נעזר בעבר. זהו מנגנון הרתעה שבו העלות של "יציאה מהשורה" הופכת לבלתי נסבלת עבור כל שחקן.

אם המערכה הנוכחית תביא לשבירת עמוד השדרה של הטרור השיעי, המסדרון הכלכלי החדש עשוי לשנות גם את מערכת האיזונים בתוך המחנה הסוני עצמו. אם קטר תבחר להשתלב בפרויקט רחב הנשען על שיתוף פעולה עם סעודיה, ישראל, הודו ואירופה – היא תידרש כמעט בהכרח לצמצם את קשריה עם רשתות האחים המוסלמים. צעד כזה עשוי גם להרחיק אותה מן הציר הפוליטי בינה לבין טורקיה, מה שיותיר את אנקרה פטרונית בודדת של זרם זה.

ברית אזורית חדשה

עבור ערב הסעודית, פרויקט כזה מאפשר יצירת רצף תשתיות חדש: המפרץ – סעודיה – ירדן – ישראל – הים התיכון – אירופה. מסדרון כזה עשוי להפוך את ישראל לצומת תחבורה מרכזי בין האוקיינוס ההודי לים התיכון – ציר יבשתי חלופי לתעלת סואץ כאשר המעבר בה משתבש.

עבור מדינות המפרץ, צינור כזה מצמצם את איום סגירת מצר הורמוז. עבור ישראל הוא מחזק את ירדן, מצמצם את יכולת החסימה של אנקרה ומעניק בסיס כלכלי-אסטרטגי חדש להרחבת ברית אברהם.

הזדמנויות אסטרטגיות אינן נוצרות לעיתים קרובות, והמערכה הנוכחית יצרה מציאות חדשה במזרח התיכון. עתה נדרש מבחן מנהיגות למנהיגי האזור – האם ידעו למנף את הישגי המערכה הצבאית ליצירת סדר אזורי חדש, כלכלי ומדיני גם יחד. על ישראל לפעול בנחישות לקידום המסדרון הכלכלי־אסטרטגי החדש ולרתימת כלל השחקנים המעורבים. אולם נוכח הרגישויות התרבותיות והפוליטיות בזירה האזורית, נכון שלא תעמוד בראש כבמאמץ המלחמתי, אלא במאמץ המדיני-כלכלי תעשה זאת באופן עקיף – באמצעות תיאום הדוק עם ארצות הברית, שתיטול את תפקיד ההובלה הגלויה במאמץ הדיפלומטי־כלכלי. גישה זו תאפשר לישראל לשמור

על השפעה מהותית על עיצוב היוזמה, תוך מזעור התנגדויות מיותרות ושימור הלגיטימציה האזורית הרחבה לפרויקט.

פורסם באתר JDN, בתאריך 16 במרץ 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.